

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

DOI: 10.25140/2410-9576-2023-1(26)-110-120

УДК 330.34:332.142

JEL Classification: O 10; O 15; R 11

Семен Ханінкандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту, маркетингу
та публічного адмініструванняЗВО «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка
Юрія Бугая»
(Київ, Україна)E-mail: felix@ykr.net ORCID: 0000-0003-1520-9504

Scopus Author ID:57224351577

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ
РЕГІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

У статті проаналізовано особливості задіювання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем. Проаналізовано рейтингові позиції України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень розвитку інноваційного середовища, зокрема відповідно до Європейського рейтингу інновацій (European Innovation Scoreboard – EIS) та Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index). Обґрунтовано шляхи активізація інтелектуального потенціалу регіонів та впровадження інновацій. Визначено модель впливу інтелектуально-інноваційних факторів на розвиток регіональних економічних систем, що передбачає комплексний підхід, який враховує взаємозв'язки та взаємодії між різними аспектами інтелектуального та інноваційного розвитку. Доведено, що активізація інтелектуального потенціалу регіонів та впровадження інновацій вимагає спрямування зусиль на: структурні зміни та перерозподіл капіталу в регіональному просторі; розподіл ресурсів у інтелектуально-інноваційних потоках технологій; зосередження інтелектуально-інноваційної активності в науково-виробничих бізнес-структурах; соціалізацію цифрових процесів; розширення доступності інтелектуально-інноваційного простору; розвитку когнітивної парадигми економіки; формування ринкової вартості та цінності продукції шляхом активізації використання інтелектуального капіталу, розробки нових технологій виробництва, комунікацій і реалізації на регіональних ринках тощо. Наукова новизна дослідження полягає у запропоновані моделі задіювання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем за використанням комплексного підходу, що базується на інтелектуально-інноваційній трансформації регіональних економічних систем, ключових функціональних рисах інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів та містить основні компоненти задіювання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем.

Ключові слова: розвиток, регіональна економічна система, інтелектуальний потенціал, інноваційна інфраструктура, інтелектуально-інноваційні детермінанти, регіон.

Рис.: 3. Бібл.: 12.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Постановка проблеми. Сучасний світ переживає період стрімкого технологічного розвитку, де інновації стають необхідним стимулом для сталого росту та успіху регіонів. Інтелектуально-інноваційні тенденції, такі як штучний інтелект, питання кібербезпеки, блокчейн, розробка відновлювальних джерел енергії та біотехнології, перетворюють традиційні підходи та актуалізують дослідження питань розвитку регіональних економічних систем з урахуванням цих інноваційних тенденцій, що є невід'ємною частиною стратегічного планування. Однак інновації необхідно сприймати комплексно, враховуючи культурні, соціальні та економічні аспекти. Дослідження розвитку регіональних економічних систем повинно розглядати вплив інтелектуально-інноваційних детермінант на робочу силу, національну ідентичність, структуру ринку праці та підприємництво. Актуальність такого дослідження полягає в здатності виявити оптимальні шляхи і стратегії для впровадження інновацій, що сприятимуть економічному росту, забезпечуючи при цьому соціокультурний розвиток та сталість регіонів.

Аналіз останніх публікацій. Актуальність інноваційного розвитку країни та її економічних суб'єктів знайшла своє відображення у публікаціях таких науковців, як: О. Амоши, В. Білик [1], С. Білої, М. Богуна, М. Бутка [2], О. Вовк, В. Гейця, О. Диби, Б. Дергалюка [3], М. Дергалюк, І. Іщенко, Я. Жаліло, О. Кваши, О. Коваленка, А. Ковпака, С. Машканцева, К. Омельчука, О. Попело [2], В. Смесова, С. Тульчинської [7], Р. Тульчинського [9], Л. Федулової, Н. Юрчука та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте, зважаючи на динамічність економічного середовища, інноваційно-цифровізаційні тенденції, вплив повномасштабного вторгнення на регіональний економічний розвиток, актуальними залишаються питання щодо задіявання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем.

Метою статті є обґрунтування концептуальних положень задіявання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем. Для досягнення окресленої мети автором було:

- обґрунтовано актуальність дослідження щодо задіявання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем;

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

- проаналізовано зміни рейтингових позицій України відповідно до Європейського рейтингу інновацій та позицій України відповідно до значення Глобального індексу інновацій;

- обґрунтовано засади активізації інтелектуального потенціалу регіонів та впровадження інновацій;

- запропоновано модель задіявання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем.

Виклад основного матеріалу. Позиції України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень розвитку інноваційного середовища, зокрема відповідно до Європейського рейтингу інновацій (European Innovation Scoreboard – EIS) та Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index), вказують на важливість стимулювання і підтримки інноваційної діяльності в регіонах (рис. 1-2). Аналіз рейтингових показників може допомогти ідентифікувати основні сфери, в яких регіони можуть покращити свої інноваційні зусилля і залучити інтелектуальні ресурси для забезпечення сталого розвитку та надає можливість оцінити потенціал регіонів для формування інноваційного ландшафту, який сприятиме економічному зростанню та розширенню можливостей.

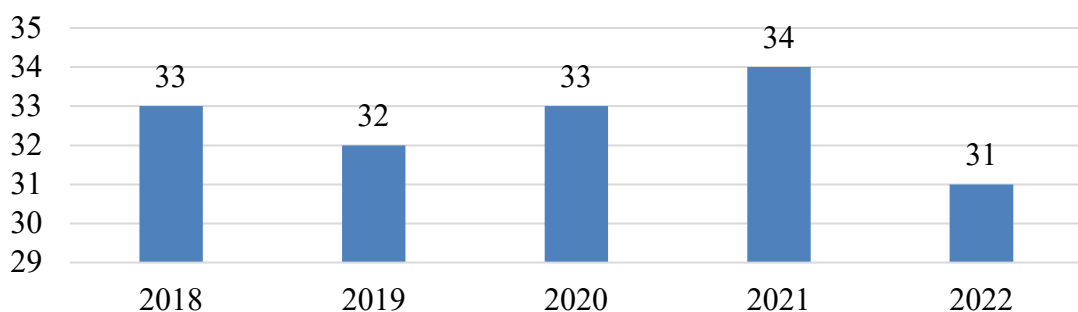

Рис. 1. Зміна рейтингових позицій України відповідно до Європейського рейтингу інновацій (European Innovation Scoreboard)

Джерело: побудовано автором за даними [10]

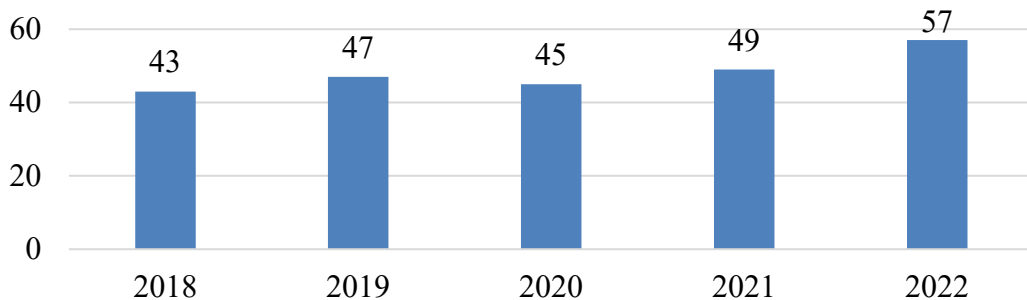
РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Рис. 2. Зміна рейтингових позицій України відповідно до значення Глобального індексу інновацій (Global Innovation Index)

Джерело: складено автором за даними [11, 12]

Аналізуючи сучасні дослідження, можемо визначити основні характеристики інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів. Перш за все, важливо відмітити взаємозалежність між інноваційними процесами та інтелектуалізацією, яка сприяє відповідному рівню економічної реалізації інтелектуального потенціалу. Ця взаємодія породжує знання та новації, які у процесі комерціалізації стають драйверами до високотехнологічного виробництва та слугують підвищенню конкурентоспроможності регіонів. Поміж тим, динаміка зовнішніх ринків, конкурентне оточення та швидке поширення знань і інновацій викликають потребу у нових знаннях та новаціях. У сукупності, активізація інтелектуального потенціалу регіонів та впровадження інновацій здійснюється шляхом [4, с. 220; 6, с. 145; 9, с. 115]:

– структурних змін та перерозподілу капіталу в регіональному просторі;

– розподілу ресурсів у інтелектуально-інноваційних потоках технологій згідно з інвестиційними стратегіями та інституційним урегулюванням, щоб забезпечити сталий економічний розвиток;

– зосередження інтелектуально-інноваційної активності в науково-виробничих бізнес-структурах, центрах інноваційних розробок та комерціалізації новацій, дослідницьких університетах та науково-технологічних установах;

– соціалізації цифрових процесів, що приводить до широкомасштабної інтелектуалізації та цифровізації соціальних та економічних комунікацій, візуалізації та динамічного поширення технологій штучного інтелекту, зростання інноваційної культури населення;

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

– розширення доступності інтелектуально-інноваційного простору через забезпечення надійності інформації, використання передових засобів комунікації та інформаційної технологізації, мереж Інтернет;

– розвитку когнітивної парадигми економіки, яка виникає з унікальності кожного споживача, активно застосовує психологічні інструменти для регулювання суспільного сприйняття результативності політико-економічного розвитку регіонів та спрямовує їх на інноваційно-інтелектуальний шлях розвитку;

– формування ринкової вартості та цінності продукції шляхом активізації використання інтелектуального капіталу, розробки нових технологій виробництва, комунікацій і реалізації на регіональних ринках [4, с. 220].

Застосування різних підходів моделювання розвитку регіональних економічних систем дозволяє передбачити розвиток та взаємодію цих процесів, визначити зміни в силі та характері впливу зовнішнього середовища на ці процеси. Це у свою чергу допомагає більш ефективно розробляти стратегії та заходи для зменшення негативного впливу та підтримки позитивних змін.

Модель впливу інтелектуально-інноваційних факторів на розвиток регіональних економічних систем може бути розглянута у вигляді комплексного підходу, який враховує взаємозв'язки та взаємодії між різними аспектами інтелектуального та інноваційного розвитку (рис. 3). Впровадження інновацій вимагає наявності кваліфікованої робочої сили. В цьому контексті, важливим є розвиток освітніх програм, які сприяють розвитку креативного мислення, підтримці підприємницької активності та навичок, необхідних для інноваційної діяльності.

Регіональні наукові та дослідницькі інститути, університети та інші наукові структури повинні стати центрами знань і інтелектуально-інноваційної активності, що сприятиме розробці нових технологій, продуктів та послуг і позитивно впливатиме на регіональний розвиток. Створення технопарків, інкубаторів, просторів для співпраці, а також розвиток інноваційних кластерів може стимулювати взаємодію між науковцями, бізнесом та громадськими організаціями, сприяючи обміну знаннями та ідеями.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

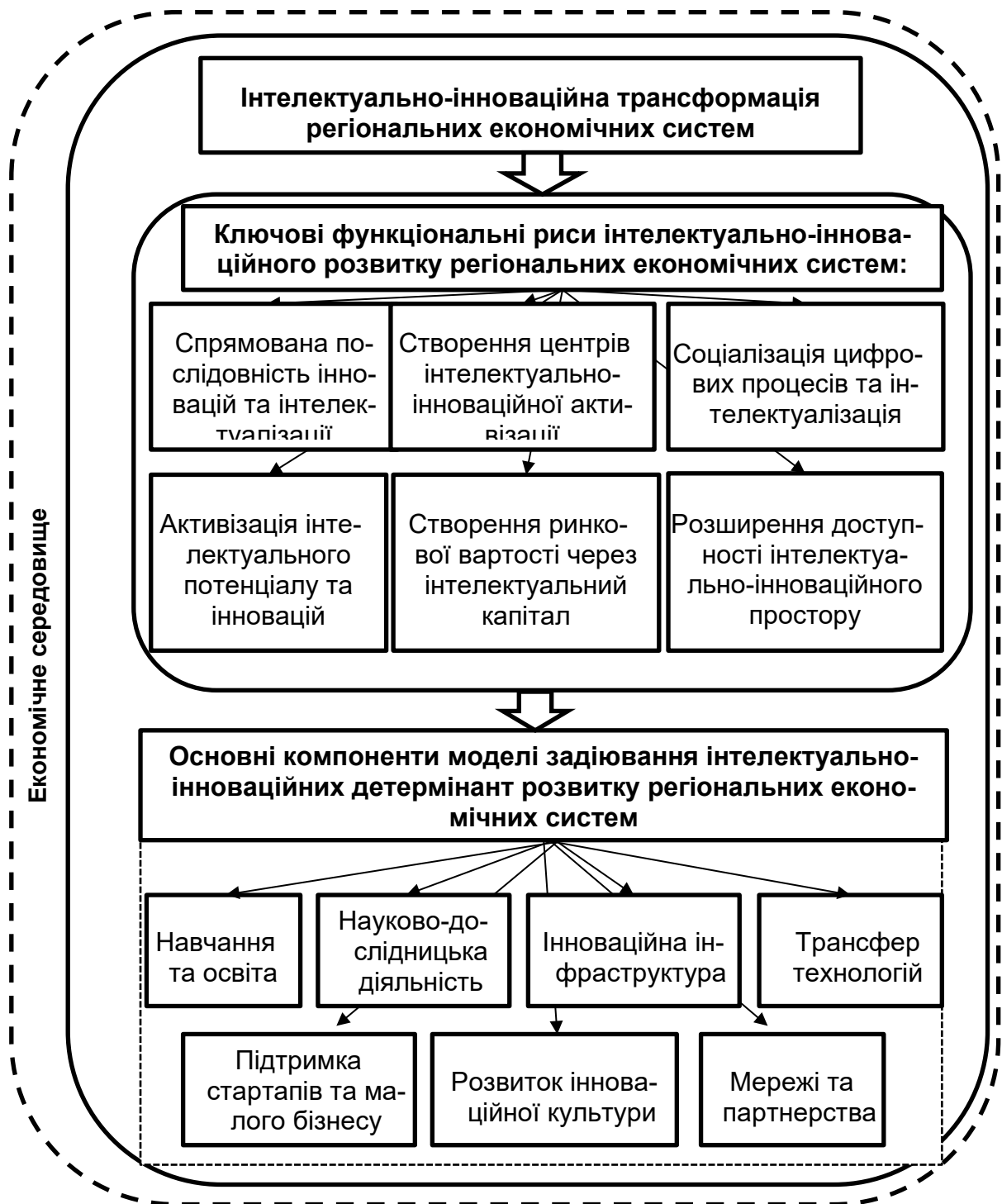

Рис. 3. Модель задіявання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем

Джерело: розроблено автором

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Розвиток інноваційної інфраструктури відіграє важливу роль у процесі структурної модернізації економіки, адже не лише сприяє створенню нової інноваційної продукції, але активно спонукає до ефективного впровадження цих інновацій в промислове виробництво [8, с. 164]. Впровадження результатів наукових досліджень у реальний сектор є важливою складовою інноваційного розвитку, адже одним з ключових стратегічних напрямів для забезпечення розвитку національної економіки та підвищення рівня життя та добробуту громадян є просування розвитку виробничої сфери та підвищення технологічного рівня цього сектора [5, с. 184].

Механізми трансферу технологій між університетами, дослідницькими центрами та підприємствами можуть сприяти швидкому впровадженню новацій. Створення сприятливого середовища для розвитку стартапів та малого бізнесу, включаючи фінансову підтримку, надання консультацій та доступ до менторства, може сприяти виникненню нових інноваційних проєктів та стимулювати розвиток регіональних економічних систем. В даному контексті також важливим є розвиток культури, яка сприяє інноваційній діяльності, включає створення сприятливого середовища для експериментів, сприяння творчості та відкритості до нових ідей. Взаємодія між різними суб'єктами, такими як підприємства, наукові інститути, влада та громадські організації, може створити сприятливий ґрунт для обміну знаннями та ресурсами, що сприятиме динамічному розвитку регіональних економічних систем.

Висновки і пропозиції. Отже, активізація інтелектуального потенціалу регіонів та впровадження інновацій вимагає спрямування зусиль на: структурні зміни та перерозподіл капіталу в регіональному просторі; розподіл ресурсів у інтелектуально-інноваційних потоках технологій; зосередження інтелектуально-інноваційної активності в науково-виробничих бізнес-структурах; соціалізацію цифрових процесів; розширення доступності інтелектуально-інноваційного простору; розвитку когнітивної парадигми економіки; формування ринкової вартості та цінності продукції шляхом активізації використання інтелектуального капіталу, розробки нових технологій виробництва, комунікацій і реалізації на регіональних ринках тощо.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Наукова новизна дослідження полягає у запропоновані моделі задіявання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем за використанням комплексного підходу, що базується на інтелектуально-інноваційній трансформації регіональних економічних систем, ключових функціональних рисах інтелектуально-інноваційного розвитку регіонів та містить основні компоненти задіявання інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіональних економічних систем.

Подальших досліджень вимагають питання розроблення пріоритетних напрямків розвитку регіональних економічних систем за впровадженням інтелектуально-інноваційних детермінант регіонів у повсякденний період із урахуванням збитків та втрат регіональних систем у наслідок воєнних дій.

Список використаних джерел

1. Білик В. В. Теоретична концептуалізація інноваційного управління розвитком регіону. *Причорноморські економічні студії*. Вип. 35. 2018. С. 88-91.
2. Бутко М. П., Попело О. В. Інтелектуальний капітал як чинник модернізації регіонального економічного простору: монографія. Ніжин, Аспект-Поліграф. 2014. 218 с.
3. Дергалюк Б. В. Роль інтелектуального капіталу для здійснення структурної модернізації регіональної економіки. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. Вип. 5-6. С.17-20.
4. Дергалюк М., Тульчинська С. Організаційно-економічне забезпечення потенціалоформуючого простору регіонів в умовах цифровізації. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. №4(32). С. 218-225.
5. Залізнюк В. П., Сафонік Н. П., Кая А. С. Сучасні тенденції інноваційної діяльності підприємств України у міжнародному економічному просторі. *Економічний вісник Дніпровської політехніки*. 2021. №4 (76). С. 183-189.
6. Перепелюкова О. В., Тульчинська С. О., Дергалюк Б. В. Інтелектуальна складова інноваційної моделі економічного зростання регіонів. *Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2019. Вип. 26. Ч. I. С. 144-147.
7. Тульчинська С. О. Перспективи та домінанти розвитку інтелектуально-інноваційної системи регіонів України: монографія. Херсон, Вид-во "ПП Вишемирський В.С.", 2014. 210 с.
8. Тульчинська С. О., Шашина М. В., Тульчинський Р. В., Особливості понятійно-категоріального апарату теорії регіональної економіки. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. Вип. 6 (18) 2018. 259-264.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

9. Тульчинський Р. В. Детермінанти становлення нового регіоналізму: теорія, методологія, практика: монографія. Херсон, Вид-во «ПП Вишемирський В.С.», 2018. 400 с.

10. European innovation scoreboard. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en#country-profiles-non-eu (дата звернення: 14.03.2023)

11. Global Innovation Index 2021. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf (дата звернення: 18.03.2023)

12. Global Innovation Index 2022. Ukraine. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf (дата звернення: 18.03.2023)

References

1. Bilyk, V.V. (2018). Teoretychna kontseptualizatsiya innovatsiynoho upravlinnya rozvytkom rehionu. [Theoretical conceptualization of innovative management of regional development]. *Black Sea Economic Studies*. Vol. 35. pp. 88-91. (in Ukraine)

2. Butko, M.P., Popelo, O.V. (2014). Intelektual'nyy kapital yak chynnyk modernizatsiyi rehional'noho ekonomichnoho prostoru [Intellectual capital as a factor in the modernization of the regional economic space] Nizhyn: Aspect-Polygraph. (in Ukraine).

3. Dergalyuk, B.V. (2020). Rol' intelektual'noho kapitalu dlya zdiysnennya strukturnoyi modernizatsiyi rehional'noyi ekonomiky [The role of intellectual capital for the structural modernization of the regional economy]. *Investments: practice and experience*. 2020. Vol. 5-6. Pp.17-20. (in Ukraine).

4. Derhaliuk, M., and Tulchynska, S. (2022). Orhanizatsiino-ekonomichne zabezpechennia potentsialoformuiuchoho prostoru rehioniv v umovakh tsyfrovizatsii [Organizational and economic support of the potential-forming space of regions in conditions of digitalization]. *Problems and prospects of economics and management*, 4(32), 218-225.

5. Zalizniuk, V.P., Safonik, N.P., and Kaia, A.S. (2021). Suchasni tendentsii innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy u mizhnarodnomu ekonomichnomu prostori [Modern trends of innovative activity of Ukrainian enterprises in the international economic space]. *Economic Bulletin of the Dnipro Polytechnic*, 4 (76), 183-189.

6. Perepeliukova, O.V., Tulchynska, S.O. and Derhaliuk, B.V. (2019). Intellectual component of the innovative model of economic growth of regions. *International Economic Relations and the World Economy Series*. Vol. 26. no. 1. Pp. 144-147.

7. Tul'chyns'ka, S.O. (2014). Perspektyvy ta dominanty rozvytku intelektual'noinnovatsiynoi systemy rehioniv Ukrainy PP "Vishemirsky", Kherson, Ukraine.

8. Tulchynska, S.O., Shashyna, M.V. and Tulchynskiy, R.V., (2018). Features of the conceptual and categorical apparatus of the theory of regional economy.

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Ekonomichnoho visnyka Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii. Vol. 6 (18). 259-264.

9. Tulchinsky, R.V. (2018). Determinanty stanovlennya novoho rehionalizmu: teoriya, metodolohiya, praktyka [Determinants of the formation of a new regionalism: theory, methodology, practice]. Kherson, Publishing House "PE Vyshemirsky VS". (in Ukraine)

10. European innovation scoreboard. Retrieved from https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en#country-profiles-non-eu

11. Global Innovation Index 2021. Ukraine. Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2021/ua.pdf

12. Global Innovation Index 2022. Ukraine. Retrieved from https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_2000_2022/ua.pdf

Отримано 06.03.2023

UDC 30.34:332.142

Semen KHANIN

PhD in Economics, Associate Professor of the Management, marketing and public administration department, IHE "Academician Yuri Bugay International Scientific and Technical University"

CONCEPTUAL PROVISIONS FOR ENSURING THE INTELLECTUAL AND INNOVATIVE TRANSFORMATION OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEM

Abstract. *In today's conditions of globalization and constant changes in economic conditions, activation of intellectual and innovative determinants of development of regional economic systems is of particular relevance. The article analyzes the features of the use of intellectual and innovative determinants of the development of regional economic systems. The rating positions of Ukraine in international ratings, which assess the level of development of the innovation environment, in particular in accordance with the European Innovation Scoreboard (EIS) and the Global Innovation Index, are analyzed. Analysis of rating indicators can help identify the main areas in which regions can improve their innovation efforts and attract intellectual resources to ensure sustainable development and provides an opportunity to assess the potential of regions to form an innovative landscape that will promote economic growth and empowerment.*

It justifies ways of activation of intellectual potential of regions and introduction of innovations. The model of the influence of intellectual and innovative factors on the development of regional economic systems has been determined, which involves an integrated approach that takes into account the interconnections and interactions between different aspects of intellectual and innovative development.

It has been proven that the activation of the intellectual potential of the regions and the introduction of innovations requires directing efforts to: structural changes and redistribution of

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

capital in the regional space; distribution of resources in intellectual and innovative flows of technologies; concentration of intellectual and innovative activity in research and production business structures; socialization of digital processes; expanding the availability of intellectual and innovative space; development of the cognitive paradigm of the economy; formation of the market value and value of products by intensifying the use of intellectual capital, development of new production technologies, communications and sales in regional markets, etc. The scientific novelty of the study arises in the proposed models of the involvement of intellectual and innovative determinants of the development of regional economic systems using an integrated approach.

Keywords: *development, regional economic system, intellectual potential, innovative infrastructure, intellectual and innovative determinants, region.*

Fig: 3. References: 12.

Бібліографічний опис для цитування:

Ханін С. Концептуальні положення забезпечення інтелектуально-інноваційної трансформації регіональних економічних систем. *Науковий вісник Полісся*. 2023. № 1(26). С. 110-120.